

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Marslars-Birger

Lundberg, Cecilia

Published in:
Skärgård

Published: 01/01/2020

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Lundberg, C. (2020). Marslars-Birger: den finlandssvenska skärgårdskulturens beskyddare. *Skärgård*, (3), 64-69. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148264>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Marslars-Birger – den finlandssvenska skärgårdskulturens beskyddare

Text: Cecilia Lundberg

Tidskriften Skärgård står och faller med de finlandssvenska fonderna och stiftelserna. Svenska Litteratursällskapet och Birger Petterssons fond är en betydelsefull sådan. Därför tycker vi att det inte är mer än rätt att presentera Birger för våra läsare.

I "Donatorernas bok" av **Bo Finne** presenteras människorna bakom de fonder som hör till Svenska Litteratursällskapet i Finland med varsitt personligt porträtt. Bland bergsrådet **Wilhelm Schauman**, mecenat **Amos Anderson** och vår första kvinnliga docent och professor, **Alma Söderhjelm**, framstår **Birger Pettersson** som en udda fågel. Men begrundar vi hans kapitalinsats får han många av de övriga i sällskapet att blekna. Grundkapitalet bestod av två fastigheter – hemmanet Larses i Kittuis by i Houtskär och en mindre fastighet i grannbyn Medelby – samt ett kapital på över 600 000 mark. Fondkapitalet i dag överstiger 800 000 euro.

Birger Petter August Pettersson föddes på Larses hemman i Kittuis, Houtskär i Storfurstendömet Finland i november 1913. Han var bondeparet **Konstantin** och **Hulda Petterssons** andra barn, men eftersom den två år äldre systemern dött redan innan Birgers födelse, kom han att växa upp som enda barnet på gården.

I **bygden** gick Birger under namnet Marslars-Birger, eller Marslarsin senare under livet. Mars kommer från gårdsnamnet Markus, Lars från hemmansnamnet Larses. Marslars skulle därmed tyda på att två hemman slagits ihop till ett någon gång i tiden. I folkskolan var Birger stjärnan i klassrummet. Efter skolan fortsatte han att bruka gården tillsammans med sina föräldrar. Modern höll ett strängt öga på honom, han skulle hållas hemma och inte bege sig ut på dans och roa sig med jämnåriga. Birger gifte sig aldrig, utan förblev ungtkarl och barnlös hela sitt liv.

Det var ett strävsamt liv på gården som likt motsvarande skärgårdshemman höll sig med häst, kor, får och höns. Kanske en eller annan gris också. När fadern gick bort 1952 fortsatte Birger ensam som bonde på gården. Modern stod för hushållsgöromålen fram till sin död tio år senare. Efter det lejde Birger en hushållerska att sköta den biten. När grannarna i byn och de övriga jordbrukarna i Houtskär började modernisera gårdarna och ersätta hästarna med maskiner, höll Birger envist fast vid de traditionella metoder han vuxit upp med. Hästen ersattes inte heller. Den behöll han så länge han brukade jorden, vilket var en god bit in på 1980-talet. Hans Pekka blev Houtskärs sista arbetshäst, eller häst överlag. Sommartid kunde den ses i sin hage längs med landsvägen, inte så långt från färjefästet mot Korpo.

Att hästen var extra kär för Marslarsarna kan **Rune Melén** i Näsby, Houtskär, intyga. Rune är betydligt yngre än Birger, men han växte upp granngårds med Marslars. Han skrattar lite generat när han drar sig till minnes hur småpojkar i byn brukade roa sig med att kasta sten på plåttak, vilket inte var tillåtet av Birger eller hans mamma. Det kunde skrämma hästen. Så av bara farten kunde man smälla och skramla lite extra med pakethållaren när man cyklade förbi.

Nödvändigheter från butiken, över tio kilometer hemifrån, transporterade Birger hem med cykel. Samtidigt fick han möjlighet att komma ut och träffa folk. Han hade också flera jämnåriga i socknen som han höll kontakt med per telefon. Under höbärgning lejde han hjälp av yngre släktingar.

Under 1980-talet sålde Marslars-Birger en del mark till fritidstomter på holmar som hörde till gården. Några hann han sälja privat, en del löste staten in för att fredas. Försvarsmakten annekterade öns

Högö som ammunitionslager. Det fria kapital som försäljningarna inbringade, i kombination med den frihet Birger fick då han lade ner jordbruket, väckte en lust att se nya horisonter.

På byn gick skvallret då han annonserade efter resesällskap. Till en början gjorde Birger några resor inom Finland och en till Viborg. Om det var via tidningsannons eller på annat sätt förblir lite oklart så här i efterhand, men i detta skede blev Birger hur som helst bekant med en betydligt yngre kvinna. Rune och hans fru **Britta Melén** vill minnas att det var väninnan som övertalade Birger att göra en resa till Florida. En resa som han bekostade. Annars kan paret Melén inte minnas så mycket om snacket i bygden, mer än att ingen riktigt trodde att det verkligen skulle bli någon resa av. Men till Florida kom Birger i början av 1990-talet.

Med den yngre väninnans hjälp började Birger fundera på arv och testamente. Några nära släktingar fanns det ju inte. Som framgår i Finnes skrift, var Birger mycket samhällsmedveten under hela livet. Han följde med nyhetspressen och hade starka åsikter om stat och politik. Redan under moderns tid växte ett agg mot staten, grundat på de arealbeskattningar som slog hårt mot hemmansägare. ”Vi betalar för hela Kittuis och halva Medelby”, minns Rune Melén att redan mor Hulda ondgjorde sig om.

Att göra upp ett testamente var därför av högsta vikt. Houtskärs kommun var inte heller ett alternativ, enligt Birger. Däremot hyste han en stor beundran för den finlandssvenske politikern och godsägaren **Ernst von Born** på Sarvlax gård i Pernå. Tänk att likt honom få sitt namn att fortleva i en egen minnesfond.

På ett advokatkontor i Åbo gjordes därmed upp att så gott som alla fastigheter och ungefär hälften av det fria kapitalet skulle tillfalla Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLS). Den främsta övriga förmånstagaren i testamentet var Birgers Floridaväninna, som skulle få en betydande penningssumma samt en mindre strandtomt i Kittuis.

I juni 1998 avled Marslars-Birger, nästan 85 år gammal. Vid bouppteckningen uppskattades fastighetsarvet till 88 hektar och penningssumman till ett värde av 2,6 miljoner finska mark. Marslars gamla väderkvarn hade Birger redan tidigare donerat till Houtskärs hembygdsförening. Birgers dragspel tillföll Houtskärs spelmannslag. En del av lösöret och redskapen från Marslars lade grunden till Houtskärs skärgårdsmuseum.

Marslars huvudbyggnad lät SLS styrelse renovera upp. Byggnaden är från slutet av 1800-talet, men Birger hade själv gjort en del moderniseringar, bland annat bytt ut en del av de gamla fönsterbågarna. I början av 2000-talet var tanken att gården skulle användas som forskargård. Dessvärre var det svårt att hitta intresserade hyresgäster. Några år hyrdes huset som vinterbostad av ett par från Houtskär Berghamn. Väderkvarnen återskänktes till gården, rustades upp och försågs med nya vingar en bit in på 2000-talet.

Birger hade under sin tid avverkat ytterst lite av sin skog. I testamentet lät han meddela att så önskade han att det skulle förbli. SLS lät därför freda ett nästan 60 hektar stort område av Birgers skog. Det är faktiskt den största enhetliga gammelskogen i sydvästra Finland. Den statliga fredningsersättningen visade sig dessutom vara lyckosam för kapitalet i Birger Petterssons fond.

Må vara att Marslars-Birger var något av en udda fågel hemma i Houtskär, där han tjurskalligt höll sig till sin häst när alla andra skaffade traktor och motorsåg. Må vara att han skiljer sig från mängden bland SLS alla donatorer och välgörare. Men han fick i slutändan precis som han ville: en egen fond där hans namn lever vidare och som enligt hans önskan ska främja det finlandssvenska kulturarbetet.

Det är vi på tidskriften Skärgård tacksamma för och hoppas att Birger hade en trevlig Amirikaresa på ålderns höst.

Birger Petterssons fond är SLS fond nr 668

Källor:

Finne, Bo, 2010. Donatorernas bok. Människorna bakom fonderna i Svenska Litteratursällskapet i Finland. Skrifter utgivna av SLS nr 733, Helsingfors, 305 s.

Rune och Britta Melén, Ann-Gret Hedbäck, muntliga uppgifter.

ARTIKELFÖRFATTAREN

Cecilia Lundberg är doktor i marinbiologi och jobbar vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi, bland annat som redaktör för Tidskriften Skärgård. Om hon förstått saken rätt var hennes mormorsmor och Birgers farfar halvsyskon.

Bildtexter

Bild 1

En liten Birger i sjömanskostym (Houtskärs lokalhistoriska arkiv, HLA #8115)

Bild 2

Birger utanför Marslars. Mor Hulda till höger. (HLA #8117)

Bild 3

Birger tillsammans med sina föräldrar, Konstantin och Hulda Pettersson. (HLA #8034)

Bild 4

Birger med sitt dragspel hemma på Marslars någon gång under 1970-talet. (HLA #8036)

Bild 5

Larses mangårdsbyggnad som den ser ut i dag. (Cecilia Lundberg)